

บทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็ง
ของชุมชน: กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม
The Role and Potential of Community Organization Council for
Community Empowerment: A Case Study of Nakhon Pathom
Community Organization Council

พีรพัฒน์ พันศิริ¹

Phiraphath Phansiri¹

Received : May 21, 2019; Revised : July 10, 2019; Accepted : July 12, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับสมาชิกสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครปฐม จำนวน 333 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sample) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแกนนำสภาองค์กรชุมชนจำนวน 10 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บทบาทด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการจัดการกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนอยู่ในระดับสูงสุด ส่วนศักยภาพของสภาองค์กร

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม; Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand; e-mail : pheerathano@npur.ac.th

ชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า ด้านศักยภาพทั่วไปอยู่ในระดับสูงสุด สำหรับผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนพบว่า บทบาทของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมมีความสัมพันธ์กับศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทุกข้อ และส่วนใหญ่มีระดับความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง สำหรับแนวทางการพัฒนาบทบาทและศักยภาพสภาองค์กรชุมชนคือควรมีหลักสูตรอบรมพัฒนาศักยภาพอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านได้มีทักษะการบริหารจัดการโครงการ ทักษะในการจัดกระบวนการในการพัฒนา รวมถึงทักษะในการจัดการงบประมาณ เป็นต้น

คำสำคัญ (Keywords) : บทบาท, ศักยภาพ, การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน, สภาองค์กรชุมชน

Abstract

This research aims to 1) To study the roles and potentials of the Nakhon Pathom Provincial Community Council in strengthening the community. 2) To study the relationship between the roles and potentials of the Nakhon Pathom Provincial Community Council in strengthening the community. 3) To study the guidelines for the development of roles and potentials of the Nakhon Pathom Provincial Community Council in strengthening the community. Use the Mixed method and Quantitative Research. Data were collected by using questionnaires with 333 members in Nakhon Pathom Province by using a systematic method, Quantitative Approach and In-depth interview. Collect data from semi-structured interviews with 10 target groups that are community leaders. Statistics used in data analysis were mean, standard deviation and Correlation Analysis.

The study indicated that the role of the community organization council in enhancing the overall strength of the community is at a high level. If considering each aspect, it was found that the role of strengthening the management of groups or organizations in the community was at the highest level. As for the potential of the Community Organizations Council to enhance the community's overall strength at a moderate level If considering each aspect, it was found that the general image was at the highest level. The analysis of the relationship between the role and potential

of the Community Council of Nakhon Pathom Province in strengthening the community, it was found that the role of the community organization council in Nakhon Pathom province is related to the potential of the community organization organization in Nakhon Pathom province to strengthen the community with statistically significant at .01 and have a moderate level of relationship. The guidelines for the development of roles and potentials, the community organization council found that there should be a training course for potential development seriously and continuously for the members of the community organizations, most of which are villagers, have project management skills, skills in organizing the development process and budget management skills, etc.

Keywords : The Role, Potential, Community Empowerment, Community Organization Council

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาระดับชุมชนท้องถิ่นหรือที่เรียกกันเป็นกระแสการพัฒนาว่า “การพัฒนาเชิงพื้นที่” มากขึ้น โดยเฉพาะหลังมีการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา แนวนโยบายของรัฐมุ่งเน้นไปที่การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานระดับท้องถิ่น ทำให้เกิดหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานในกำกับของรัฐจำนวนมาก กำหนดภารกิจของหน่วยงานมุ่งเน้นไปที่การทำงานในระดับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ขณะเดียวกันในด้านกฎหมายก็มีพระราชบัญญัติ บทบัญญัติต่าง ๆ ที่ให้สิทธิแก่ประชาชนในการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นองค์กรในพื้นที่เพื่อทำงานในชุมชนท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนตำบล พ.ศ. 2551 ที่หนุนเสริมการรวมกลุ่มกันของประชาชนให้เกิดเป็นองค์กร เครือข่ายองค์กร และมีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการ การทำงานพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของตนเองร่วมกับหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น

ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนดังกล่าว กำหนดให้มีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ทำหน้าที่ในการรับจดทะเบียน จัดตั้ง และส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนใน 4 ด้านหลักคือ 1) พัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งโดยองค์กรชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา 2) สร้างการยอมรับและสนับสนุนให้เกิดการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน 3) พัฒนาระบบการเงิน สินเชื่อ เศรษฐกิจ และพหุภาคีในการพัฒนา และ 4) เสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมและความร่วมมือกับพหุภาคี การส่งเสริมและสนับสนุนดังกล่าวมีหัวใจสำคัญคือมุ่งหวังให้สภาองค์กรชุมชนเป็นหัวขบวนในการขับเคลื่อนพลังภาคประชาชน/ประชาสังคม

จากทุกภาคส่วนในชุมชนท้องถิ่นโดยมุ่งเน้นที่ระดับตำบล ปัจจุบันสภาองค์กรชุมชนมีการจดทะเบียนจัดตั้ง และขับเคลื่อนกระบวนการงานตามภารกิจต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 4,621 สภา และมีเครือข่ายองค์กรชุมชน/กลุ่มที่จดทะเบียนจัดตั้งทำงานร่วมกันอีกจำนวน 110,497 กลุ่ม/องค์กร (Community Organization Development Institute (Public Organization), 2008)

จังหวัดนครปฐมเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีการรวมกลุ่มกันขององค์กรภาคประชาชน/ประชาสังคมและมีการจดทะเบียนจัดตั้ง สภาองค์กรชุมชนในพื้นที่และกระจายครบทุกอำเภอในจังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา โดยปัจจุบันสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม มีจำนวนทั้งสิ้น 55 สภา และมียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนใน 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาขบวนองค์กรชุมชนสู่การบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้มีระบบบริหารจัดการขบวนองค์กรชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งขบวนองค์กรชุมชน อาทิ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นพื้นที่กลางในการจัดการปัญหาร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่น ขยายพื้นที่/ตำบลสภาองค์กรชุมชนและพัฒนาต้นแบบสภาองค์กรชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบข้อมูล ให้เป็นเครื่องมือในการวางแผนและบริหารจัดการขบวนองค์กรชุมชน 4) ยุทธศาสตร์การติดตามประเมินผล เพื่อติดตามความก้าวหน้าพื้นที่/ตำบลที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายโครงการ 5) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการประชาสัมพันธ์งานพัฒนากลุ่มองค์กรในพื้นที่สาธารณะ ด้วยยุทธศาสตร์ดังกล่าวทำให้ต้องทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานหลายภาคส่วนในจังหวัดนครปฐมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นแกนกลาง ดังนั้นหากสภาองค์กรชุมชนมีบทบาทอย่างเด่นชัดและมีศักยภาพในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวย่อมส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง นักวิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม รวมถึงแนวทางการพัฒนาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม เพื่อยกระดับการทำงานของสภาองค์กรชุมชนอันจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดนครปฐมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1) เพื่อศึกษาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษแบบผสมผสานวิธี (Mixed method) โดยเป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบด้วยแบบสอบถาม ตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่เป็นแกนนำของสภาองค์กรชุมชน และการจัดเวทีสนทนากลุ่ม จำนวน 2 เวที

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับประชากรในการศึกษาเชิงปริมาณได้แก่ สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัดนครปฐม ในพื้นที่ 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอกำแพงแสน อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี อำเภอพุทธมณฑล อำเภอดอนตูม อำเภอบางเลน จำนวน 1,650 คน

สำหรับกลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดตัวอย่างโดยการเปิดตารางสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน 5% ซึ่งแจกแจงจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามอำเภอ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 333 คน

สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสนทนากลุ่ม โดยสุ่มจากสมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษา ผู้แทนองค์กรชุมชน โดยใช้กระบวนการการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling) จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่พัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิด การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามทั้งปลายปิด (Closed Ended) และคำถามปลายเปิด (Opened Ended) โดยแบ่ง 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบตรวจเช็ครายการ (Check List) และเติมข้อมูลในส่วนที่เป็นปลายเปิด

ส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 เป็นลักษณะของคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ต่อบทบาท และศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม

การทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมเนื้อหา และทำการทดสอบเพื่อวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือได้ (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) มีค่าความเชื่อถือได้ที่ 0.80

สำหรับเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดข้อคำถามเป็นกรอบล่วงหน้าไว้บางส่วน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 นักวิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลในพื้นที่จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมถึงพื้นที่ และลงพื้นที่ดำเนินการเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ตามที่ได้กำหนดไว้ 2) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ สำหรับการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 นักวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลล์จนครบ จำนวน 10 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนเพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	หมายถึง
4.21 - 5.00	ระดับมากที่สุด
3.41 - 4.20	ระดับมาก

2.61 - 3.40 ระดับปานกลาง

1.81 - 2.60 ระดับน้อย

1.00 - 1.80 ระดับน้อยที่สุด

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายระดับของความสัมพันธ์ ดังนี้ (Wongrattana, 2009)

0.90 ขึ้นไป	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก
0.70-0.89	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับสูง
0.30-0.69	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง
ต่ำกว่า 0.30	หมายถึง	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
0.00	หมายถึง	ไม่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการดังนี้ 1) ข้อมูลการศึกษาเอกสารใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา 2) ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะใช้การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า (triangulation) และวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลการวิจัย (Research Results)

สำหรับการศึกษาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

ด้านบทบาท พบว่า มีระดับบทบาทในภาพรวมระดับมาก ($\bar{X}=3.45$, S.D.=0.651) เมื่อจำแนกตามลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีบทบาทระดับมากได้แก่ ด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรในชุมชน ($\bar{X}=3.74$, S.D.=0.716) ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X}=3.45$, S.D.=0.754) ด้านทั่วไป ($\bar{X}=3.44$, S.D.=0.687) และด้านการติดตามประเมินผล ($\bar{X}=3.42$, S.D.=0.697) ส่วนด้านที่มีบทบาทระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน ($\bar{X}=3.38$, S.D.=0.716) และด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X}=3.29$, S.D.=0.791) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนระดับบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จำแนกรายด้าน

บทบาทการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านทั่วไป	3.44	0.687	มาก
ด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรในชุมชน	3.74	0.716	มาก
ด้านการมีส่วนร่วม	3.45	0.754	มาก
ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน	3.38	0.716	ปานกลาง
ด้านการติดตามประเมินผล	3.42	0.697	มาก
ด้านการประชาสัมพันธ์	3.29	0.791	ปานกลาง
รวม	3.45	0.651	มาก

ด้านศักยภาพ พบว่า มีระดับศักยภาพในภาพรวมระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.32, S.D.=0.645) เมื่อจำแนกตามลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีระดับศักยภาพมากที่สุดได้แก่ ด้านทั่วไป ($\bar{X}$ =3.61, S.D.=0.642) ด้านที่มีศักยภาพระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ =3.37, S.D.=0.654) ด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรในชุมชน ($\bar{X}$ =3.28, S.D.=0.667) ด้านการติดตามประเมินผล ($\bar{X}$ =3.25, S.D.=0.697) ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X}$ =3.24, S.D.=0.564) และด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน ($\bar{X}$ =3.16, S.D.=0.656) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

ศักยภาพการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน	ระดับศักยภาพ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านทั่วไป	3.61	0.642	มาก
ด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรในชุมชน	3.28	0.667	ปานกลาง
ด้านการมีส่วนร่วม	3.37	0.654	ปานกลาง
ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน	3.16	0.656	ปานกลาง
ด้านการติดตามประเมินผล	3.25	0.651	ปานกลาง
ด้านการประชาสัมพันธ์	3.24	0.564	ปานกลาง
รวม	3.32	0.645	ปานกลาง

สำหรับผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า บทบาทกับศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทุกข้อ และโดยส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง มีเพียงด้านการติดตามประเมินผลที่มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน	R	p-value	แปลความหมาย
ด้านทั่วไป	0.419**	.000	ปานกลาง
ด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชน	0.352**	.000	ปานกลาง
ด้านการมีส่วนร่วม	0.395**	.000	ปานกลาง
ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน	0.373**	.000	ปานกลาง
ด้านการติดตามประเมินผล	0.259**	.000	ต่ำ
ด้านการประชาสัมพันธ์	0.353**	.000	ปานกลาง

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

สำหรับผลการศึกษาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม พบว่า สภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครปฐมส่วนใหญ่ มีบทบาทอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสภาองค์กรชุมชนมีการทำหน้าที่ของตนเองในการหนุนเสริมประชาชน กลุ่ม และองค์กรชุมชนในพื้นที่ให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครปฐมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Buasukkasem (2011) ที่ได้ศึกษาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลหนองปรือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกาญจนบุรีโดยพบว่า สภาองค์กรชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนมากที่สุดคือ ด้านการส่งเสริมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชน รองลงมาได้แก่การเสริมสร้าง

ความรู้เรื่องการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน และการขยายฐานสมาชิกสภาองค์กรชุมชน เช่นเดียวกับการศึกษาของ Phunucaphai (2000) ซึ่งได้ศึกษาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดน่าน พบว่า ปัจจัยที่สร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กลุ่ม และองค์กรชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ อาทิ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเมื่อมีการประชุมกันได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชน กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการพัฒนาชุมชนของตนเอง 2) การพึ่งตนเองในการดำเนินกิจกรรมและงบประมาณโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือหน่วยงานภายนอก ทำให้ชุมชนสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนตนเองได้อย่างอิสระ เป็นต้น เช่นเดียวกับการศึกษาของ Kaysornmat (2011) ที่ได้ศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดสงขลาพบว่า บทบาทการทำงานของสภาองค์กรชุมชนในการจัดเวทีประชุมประจำเดือนเพื่อปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณะกับภาครัฐ การจัดทำข้อมูลพื้นฐานของปัญหาต่าง ๆ ข้อมูลกลุ่มองค์กร และสร้างแหล่งเรียนรู้วิถีชุมชนแบบชาวบ้าน ส่งผลให้กลุ่ม/องค์กรชุมชนและชาวบ้านมีความเข้มแข็งขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างเสริม/หนุนเสริมชุมชนของสภาองค์กรชุมชนทำให้คนในชุมชนมีประสบการณ์ในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Sutham (2002) ที่ได้ศึกษาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งในภาคตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งพบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน ความสัมพันธ์ภายในชุมชนแบบเครือญาติ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกด้านวิชาการ บุคลากร และงบประมาณ

สรุปผลการศึกษาภาพรวมบทบาทสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนพบว่า สภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ที่สร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนทั้งด้านบทบาททั่วไป บทบาทสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการจัดการกลุ่ม/องค์กรในชุมชน บทบาทการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการมีส่วนร่วม และบทบาทการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการติดตามประเมินผล อย่างไรก็ตามสำหรับบทบาทการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชนและบทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามบทบาทดังกล่าวจะต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพให้มีประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป

ด้านศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน แม้สภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครปฐมจะมีบทบาทในสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระดับมาก แต่ในด้าน

ศักยภาพกลับพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งส่งผลให้กระบวนการทำงานขับเคลื่อนงานในพื้นที่ในบางประเด็น ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่า ศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนที่ไม่สามารถแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนการแสดงบทบาท สาเหตุสำคัญคือกระบวนการทำงานของสภาองค์กรชุมชนต้องอยู่ภายใต้การหนุนเสริมจากหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุน เช่น เรื่องงบประมาณ และการบริหารจัดการด้านเอกสาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเรื่องของการพัฒนาบุคลากรของสภาองค์กรชุมชนซึ่งส่วนใหญ่บุคลากรที่เข้ามาทำงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชนเป็นแกนนำซึ่งอยู่ในชุมชน และชาวบ้านในชุมชนซึ่งมาทำงานด้วยใจรักบ้านรักชุมชนของตนเอง ดังนั้นการทำงานจึงมีลักษณะเป็นจิตอาสา แม้บางคนจะมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่แต่ก็ทำงานด้วยใจ แต่ไม่ได้รับการฝึกอบรมให้ทำงานอย่างเป็นกระบวนการเหมือนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทำให้ขาดศักยภาพสำคัญๆ ในการทำงาน เช่น การจัดการเรื่องงบประมาณ การจัดการเอกสาร การจัดการกระบวนการหรือเวที รวมถึงการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

สำหรับแนวทางการพัฒนาบทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า

1) ควรพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพของสภาองค์กรชุมชน โดยสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายวิชาการในพื้นที่อย่างจริงจัง โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดนครปฐมประกอบไปด้วยมหาวิทยาลัยเป็นจำนวนมาก สภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐมควรมีการพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลายร่วมกันกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการงบประมาณด้านการจัดการเอกสารโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งด้านการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน เป็นต้น

3) ควรพัฒนาแนวทางการทำงานในพื้นที่ร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรับรู้และรับทราบบทบาทของกันและกัน ขณะเดียวกันควรมีเวทีในการหนุนเสริมศักยภาพซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อและส่งต่องานในพื้นที่แก่กันและกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีกระบวนการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนให้มีบทบาทและศักยภาพที่มีประสิทธิภาพสามารถทำงานในพื้นที่ได้อย่างเข้าถึง ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงควรหนุนเสริมกระบวนการในการจัดหลักสูตรการอบรมที่เหมาะสม รวมถึงสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรของสภาองค์กรชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1.2 ควรมีการหนุนเสริมศักยภาพด้านงานวิชาการ และงานข้อมูลชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะประเด็นการพัฒนาาระบบข้อมูลชุมชนของสภาองค์กรชุมชนจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะเข้ามาให้ความรู้หรือจัดอบรมให้แก่สภาองค์กรชุมชนอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและถอดบทเรียนสภาองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพในการทำงานขับเคลื่อนชุมชนเพื่อเป็นสภาองค์กรชุมชนต้นแบบโดยเฉพาะการจัดการข้อมูลและนำใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนา

2.2 ควรมีการศึกษากระบวนการวัดประสิทธิภาพและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการทำงานด้านต่าง ๆ อาทิ การบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดการข้อมูลชุมชนอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (References)

ชูศรี วงศ์รัตน์. (2552). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย ฉบับปรับปรุง**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: ไทยเนรมิตกิจ อินเตอร์ โพรเกรสซิฟ.

นิภาภัทร เกสรมาศ. (2554). **บทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณีสภาองค์กรชุมชนตำบลปริก อำเภอเสเดา จังหวัดสงขลา**. รายงานการศึกษาอิสระ ร.ป.ม.(การปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภมรรัตน์ สุธรรม. (2545). **การศึกษาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งในภาคตะวันตกของประเทศไทย**. สาขาวิชาประชากรศึกษา. ศษ.ด.(ประชากรศึกษา). มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิลาสินี ญูขอภัย. (2543). **ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำบ้านดอนแก้ว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน**.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2551). **พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน).

_____. (2558). **รายงานผลการดำเนินงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ประจำปี พ.ศ. 2558**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน).

สุธิดา บัวสุขเกษม. (2554). **แนวทางการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน:กรณีศึกษาตำบลหนองปรือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Translated Thai References

- Buasukkasem, S. (2011). **Guidelines for the development of the role of community organization council in promoting community strength: a case study of Nongpradu Subdistrict, Lao Khwan District, Kanchanaburi Province**. Administration and Social Welfare Policy Faculty of Social Sciences Thammasat University. [In Thai]
- Community Organization Development Institute (Public Organization). (2008). **Community Organization Council Act 2008**. Bangkok: Community Organization Development Institute (Public Organization). [In Thai]
- _____. (2015). **Report of 2015 Community Organization Development Institute Report**. Bangkok: Institute Community Organizations (Public Organizations). [In Thai]
- Kaysornmat, N. (2011). **The role of the community organization council in local development: a case study of the Community Organization Council of Prig Tambon of Sadao District, Songkhla Province**. Independent study report Master of Science (Local Administration). Khon Kaen: Graduate School College of Local Administration Khon Kaen University. [In Thai]
- Phunucaphai, W. (2000). **The Strength of Community Organizations in Natural Resources and Environmental Management: A Case Study of Aquatic Animal Conservation Organization of Ban Don Kaew, Pa Kha Sub-district, Tha Wang Pha District, Nan Province**. [In Thai]
- Sutham, P. (2002). **Study of a strong community organization in the western region of Thailand**. Department of Population Studies. Sor.Sor. (Population Studies). Mahidol University. [In Thai]

Wongrattana, C. (2009). **Techniques in using statistics for research**. Revised version.
Edition 11. Bangkok: Thai Neramitkij Inter Progressive. [In Thai]